

Tři generace rodu Köhlerů

Matriky obsahují převážně stručné informace o narození, sňatku a úmrtí jednotlivých osob. Přesto však v nich můžeme nalézt často neočekávané informace, které dávají možnost nahlédnout do ztracených příběhů již minulých dob.

Takovou nesporně zajímavou a neočekávanou informaci jsem našel při zkoumání matričních zápisů týkajících se mé prababičky **Ludmily Klusáckové**, rozené **Köhlerové** (*1841).

Ukázalo se, že její dědeček **Kristian Köhler** a babička **Alžběta**, rozená **Voss** (také psáno **Voß** či **Vos**) nepocházeli, jak by se dalo předpokládat, z oblasti Polenska či Přibyslavska, ale z dost vzdálené ciziny. Ještě zajímavější je však to, že toto geografické určení jejich původu se přesně objevuje až u chronologicky mladších matričních zápisů, při narození mladších sourozenců mé prababičky. Proč byly předcházející zápisy neúplné nebo zakrývající původ **Kristiana** zatím nevíme. Snad se však podaří tuto záhadu rozšifrovat v budoucnosti.

Podívejme se tedy nejdříve, co bylo možné zjistit z matrik o prarodičích **Ludmily**.

1. generace - **Kristian Köhler** a jeho manželka **Alžběta Voss**

Dovídáme se, že **Kristián Köhler** pocházel z města Hanau, nacházejícím se dnes v německé spolkové zemi Hesensko. Již zmíněná matrika¹ hovoří o **Kristianovi** jako o krasobarvíři z Hanawy č. 371 v knížectví Hessen - Kassel v Říši.

Zapátráme-li v historii, zjistíme, že Hesensko-Kasselsko (německy: Hessen-Kassel) byl německý stát, který existoval od roku 1567 do roku 1866. Vznikl roku 1567 rozdělením Hesenského lantkrabství mezi syny lantkraběte Filipa I. Dolní Hesensko neboli Hesensko-Kasselsko získal jeho nejstarší syn Vilém IV. V roce 1803 bylo Hesensko-Kasselsko Napoleonem povýšeno na říšské Kurfiřtství Hesenské (Kurfürstentum Hessen). Již roku 1806 se ale stalo, opět z vůle Napoleona, součástí tzv. Vestfálského království. Obnoveno bylo opět po porážce Napoleona v roce 1813. Definitivně pak zaniklo Hesensko-Kasselsko jako stát v roce 1866, kdy bylo po rakouské prohře v Prusko-rakouské válce (jako spojenec Rakouska) připojeno k Prusku. Metropolí bylo město Kassel a podle něj nesla také země svůj název.

Kristian se narodil asi v roce 1770, tedy ještě před změnami v uspořádání německých států, které byly vyvolány Napoleonem. Datum jeho narození však odvozujeme pouze z informace v matričním zápise o jeho věku při úmrtí. Zemřel v Polné č. 13 D (Dolní město) dne 21. dubna 1838 ve stáří 68 let.²

Jeho pohyb v čase a prostoru však můžeme sledovat i v několika dalších letech, tak jak o něm hovoří matriky v zápisech o sňatcích jeho syna a narození vnoučat.

Územní rozsah a umístění Hesensko-Kasselska, kde se zřejmě **Kristian** narodil, dokládají výše uvedené historické mapky.

Další informace o jeho pobytu se váže k městečku Tišnov na Moravě. Zde se patrně kolem roku 1804 narodil jeho syn **Karel Köhler**. Mělo to být v Tišnově č. 2 jak o tom hovoří zápis o Karlově prvním sňatku s **Marií Havlíčkovou**. V matrice narozených v Tišnově však zápis o jeho narození chybí. V tomto matričním zápise³ se také o jeho otci **Kristianovi** hovoří jako o **Johanovi**, což zatím neumíme vysvětlit. Jako profese se uvádí shodně barvíř. Matka je správně uvedena jako **Alžběta** rozená **Voß**. Chybí však jakákoliv další informace o jejich původu. Také v zápise o narození **Ignáce**, bratra prababičky **Ludmily** se odkazuje na Tišnov č. 1, jako působiště **Kristiana Köhlera**.

Tyto informace jsou ještě poněkud více zatemněny jediným nalezeným zápisem v tišnovské matrice narozených. Ke dni 16. září 1805, je zde zapsáno narození **Theodora Bernarda Köhlera**⁴ a to domě č. 83. Jako otec se uvádí **Johann Köhler**, Schönferber – krasobarvíř, což odpovídá výše uvedenému zápisu. Jako matka je uvedena **Marie Elisabeth Vosch** (ale možná i Skopsch).

V zápise o úmrtí **Karla Köhlera** se tvrdí, že se narodil na předměstí Jihlavy č. 3. Máme zde tedy hned několik rozporů – křestní jméno otce Kristian nebo Johann, místo pobytu Tišnov– č. 2 (1) nebo č. 83 nebo Jihlava 3 či 371, rodné jméno matky Vossch nebo Skopsch. Jako kmotr je uveden Karel Keller, snad otec Kristiana (Johana?).

Je tedy pobyt Köhlerů v Tišnově poznamenám mnoha nejasnostmi. Co je však naopak zajímavé, je historie Tišnova v době kolem roku 1800, kdy **Kristian (Johann?)** do Tišnova asi přicestoval.

Tišnov je město v podhůří Vysočiny. Poprvé je uváděno v roce 1233 v souvislosti se založením ženského cisterciáckého kláštera. Markrabě Přemysl daroval Tišnov klášteru a v jeho majetku zůstal až do jeho zrušení v roce 1782. V souvislosti se zřízením regulovaného magistrátu byl Tišnov v roce 1788 povýšen na město a do

roku 1848 byl centrem správy tišnovského panství. To bylo roku 1798 dáno v dědičný nájem⁵ za 15 302 zl. 25 $\frac{3}{4}$ kr. brněnskému podnikateli svobodnému pánu Vilémovi z Mundy a následující rok mu bylo prodáno za 277 179 zl. 35 kr. Vilém z Mundy v budově kláštera provozoval soukenickou manufakturu. Ta byla v roce 1816 zrušena a byla zde zřízena barvírna bavlny tureckou červení. Bylo zde zaměstnáno 10 mužů, kteří anglickou bavlnu v předenech barvili v 5 kotlích⁶. Je tedy velmi pravděpodobné, že **Kristian** jako barvíř, zde našel pracovní příležitost. Jako rok jeho příchodu do Tišnova se ale uskutečnil dříve než vznikla barvírna, protože matriční zápis o narození syna Theodora Bernarda je z roku 1805.

Klášter v Tišnově

Spekulovat můžeme o tom, že odchod manželů z Hesenska ovlivnily válečné události po roce 1789. Roku 1792 Francie vyhlásila Prusku a Rakousku válku a francouzská armáda vpadla do Rakouského Nizozemí. Po prvních neúspěších přešli Francouzi do útoku a ještě v roce 1792 vstoupili do Belgie a Nizozemí. Z Nizozemí se stala sesterská Batavská republika. Roku 1795 uzavřelo mír s Francií Prusko, ale Rakousko a Velká Británie bojovaly až do roku 1797.

Důvody příchodu manželů **Kristiana a Alžběty** do Tišnova byly tedy zřejmě jednak útěk před válečnými událostmi a pracovní příležitost. Barvírna v Tišnově ale patrně neměla dlouhou existenci, protože v klášteře byl později zřízen cukrovar. Roku 1821 prodali Mundové panství svob. pánu Bedřichovi Schellovi z Wittinghofu a to byl také rok, kdy mohli Köhlerovi přesídlit do Jihlavy a nakonec do Polné. Sňatek patrně uzavřeli ještě doma před rokem 1800. Kristiánova profese je označena jako krasobarvíř, což se vysvětluje⁷ takto: „*V Čechách a na Moravě se barvíři dělili na tzv. černobarvíře a krasobarvíře. Černobarvíři barvili na černo, na modro a na hnědo. Krasobarvíři na žluto, červeně a zeleno. Zdroje některých přírodních barviv se nacházely i u nás*“.

Protože Monschau, rodiště **Alžběty** bylo centrem textilní výroby, je také možné, že Kristian zde načerpal znalosti z textilních oborů.

Dále **Kristiana** nalézáme v Jihlavě č. 3 na předměstí (zápis o druhé svatbě Karla Köhlera roku 1839 a jeho úmrtí) a dále v Jihlavě v č. 371 (zápis o narození dcery Ludmily z roku 1841a syna Karla roku 1843). Při narození Filomeny (*1844), Karoliny (*1846), Bohomily *(1847), Alžběty (*1849), Jozefy (*1851) a Jana

Viléma (*1852) však uvádí totožné číslo domu 371 jako číslo domu v Hanau v Hesensku. Všechny tyto zápisy jsou však prováděny po smrti Kristiana (zemřel 1838 a první vnuk se narodil 1840) a omyl při zápisu takovéto informace od jeho syna není vyloučen. Proč se až roku 1844 objevuje informace o Hanou a Hesensku je záhada. Snad již tohoto roku nebyl důvod proč původ Kristiana zkreslovat. Můžeme se ptát, proč by měl být správný zápis o jeho původu z Hanou a ne z Jihlavy? Převládají zápisy s touto informací a pro Hanau hovoří i původ **Kristianovy** manželky **Alžběty**, rozené **Voss**.

Původ **Alžběty** matriky nezastírají jako u Kristiana, kromě zápisu o narození syna v Tišnově. Ostatní matriky uvádí, že pocházela z Nizozemí, pruského podílu, z města Monjée (nebo psáno i Mongé). Jednoznačné vyjádření matrik však narazilo na skutečnost, že město s tímto názvem se nedařilo dlouho dohledat. V Holandsku lze nalézt Monjé pouze jako rodné jméno.

Ukázalo se nakonec⁸, že jde o město Monschau v dnešní německé spolkové zemi Severní Porýní – Vestfálsko (Nordrhein – Westfalen) v okrese (Kreis) Aachen. Toto město má však i druhý historický název Monjoie, v kterém již celkem přesně poznáváme naše Monjée. Městečko leží prakticky na hranici s dnešní Belgií, která však vznikla až roku 1830. Před tím od konce 30leté války patřilo toto území nejdříve španělským a později rakouským Habsburkům pod názvem Španělské Nizozemí. Město je zmíněno poprvé již v roce 1198 a hrad, který shlíží na město, byl založen ve třináctém století. Od roku 1433 byl hrad i město ve vlastnictví vévodů Jülich a od roku 1609 (1614) se Monschau stalo součástí vévodství Falc-Neuburg. Roku 1795 Monschau obsadili Francouzi a v té době se nazývalo Monjoie a stalo se sídlem stejnojmenného kantonu. Region připadl v roce 1815 Prusku, a proto nacházíme u Alžbětina rodiště v matrice poznámku o pruském podílu a poněkud nepřesné určení, že jde o Nizozemí. V roce 1918 bylo výnosem německého císaře Monjoie přejmenováno na Monschau. Příslušníci rodu Voss dodnes v Monschau žijí, což je celkem přesvědčivý důkaz o přesnosti určení rodiště Alžběty.

Alžběta zemřela asi až po roce 1845. Jestliže se **Kristian** narodil roku 1770, tak u Alžběty můžeme počítat s narozením cca v roce 1775. Zemřela-li v roce 1850, dožila se 75 let. Je-li odhad správný tak se dožila i narození svých vnuků a vnuček (1840 až 1847).

Hovoříme-li o vnučkách, je jistě nezbytná existence jejich otce, potomka manželů **Köhlerových**. Víme zatím jednoznačně pouze o jediném synovi a to **Karlovi Köhlerovi** a pravděpodobně i o druhém **Theodorovi Berdnardovi**.

2. generace - **Karl Köhler** a jeho manželka **Josefa Winklerová**

Karla Köhler se narodil, jak je výše řečeno, asi 3.4.1804. Mělo by to být v Tišnově na Moravě nebo v Jihlavě, ale tamní matriky jeho narození nedokládají. Přesný

počet let dožití uvádí zápis o úmrtí **Karla** a přibližný též zápis o jeho prvním sňatku s **Marií Havlíčkovou**, vdovou po Janovi Petelkovi, mistru postřihačském. Tento sňatek **Karla** s **Marií** se uskutečnil 13. ledna 1834 již v Polné č. 28 H (Horní město; nejdříve bylo uvedeno Dolní město a pak opraveno). **Marie** byla dcerou Františka Havlíčka sudího v Lukawi a matkou byla Anežka roz. Pruknerová z Nížkova. Karlovi bylo při sňatku, dle tohoto zápisu v matrice, 30 a **Marii** 33 let. Narodila se tedy roku 1800.

Karel byl mistrem postřihačem. Co dělali postřihači se vysvětluje takto⁹: „*Hotové sukno muselo se upravit (ušlechtit), na to byly postřihači. Postřihačských mistrů bylo v Humpolci asi deset, s několika dělníky a učedníky. Těm šla práce po počátku též pomalu, neměli stroje, vše se dělalo ručně. Obyčejný usušený kus látky dal se k postřihovačům a ti na látce sestříhli vstávající vlas a to se dělalo nůžkami asi 80 cm dlouhými. Vystřížený kus se spresoval, změřil, zabalil do balíku, u kraje přivázal postřihovač cedulku s mírou délky kusu a tím byl kus hotov*“.

Protože první manžel **Marie** byl též postřihač, převzal patrně **Karel** po sňatku jeho živnost. První manželství **Karla** netrvalo dlouho, **Marie** zemřela po 5 letech dne 24. března 1839. Jako stáří při úmrtí má uvedeno 42 let, což by znamenalo, že se narodila již roku 1797 a ne 1800 jak je uvedeno při sňatku. Zřejmě byla Marie starší než ženich a při sňatku byl věk zkreslen.

Druhý sňatek uzavřel **Karel** velice rychle, již 13. května 1839, ani ne po dvou měsících od úmrtí **Marie**. Rychlost nového sňatku by mohla být vedena snadnou zaopatřit děti z prvního manželství, ale žádné nalezeno v matrice narozených nebylo. Jeho manželkou se stala **Josefa Winklerová**, která byla dcerou **Petra Winklera** mistra sedlářského z Polné č. 10 M a jeho manželky **Marie** rozené **Wladykové** (Wladikowé) z Polné 69 D (nebo 68). Ohlášky proběhly ve dnech 5., 9. a 12. května a oddávajícím byl kaplan Josef Seidl v polenském děkanském chrámu. Ženichovi bylo 35 let a nevěstě 21 let.

Josefa se narodila v roce 8. března 1818 v Polné 10 Město a zemřela ve věku 79 let dne 19. srpna 1897.

Manželé **Karel** a **Josefa** měli 9 dětí a to 6 dcer a 3 syny. První syn Ignác se narodil 22.2.1840, první dcera **Lidmila** v roce 1841, **Karla** se narodil 20.3.1843, ale po 7 dnech 27.3.1843 zemřel, **Filomena** se narodila 2.3.1844, **Karolina** se narodila 13.6.1846, ale následující měsíc 28.7.1846 též zemřela. Dcera **Bohomila** se narodila v roce 1847. Při jejím narození bylo otcovi 43 let a matce 29 let. **Alžběta** se narodila 5.11.1849 a **Jozefa** 27.8.1851. Zřejmě poslední syn **Jan** se narodil 7.9.1852.

Karel Köhler zemřel v Polné 1.12.1876 ve věku 72 let 7 měsíců a 27 dní, jak udává matrika. Jako příčina smrti je uvedena sešlost.

3. generace **Lidmila Köhlerová**

Ludmila (dle matriky **Lidmila**) se narodila v Polné v domě č. 82 D (dolní město) 3. srpna 1841 a téhož dne byla pokřtěna Josefem Seidlem, polenským kaplanem. Při porodu asistovala Františka Nebesářová z Polné č. 120 M. Kmotry byli manželé Ludmila a Jan (soukenický mistr) Zůnovi z Polné č. 109 M

Lidmila se ve věku 25 let vdala dne 5. února 1866 za vdovce **Jana Klusáčka**. Z tohoto manželství se v roce 1868 narodil první syn **Antonín Klusáček**, dne 28. ledna 1870 dcera **Karolina**, dne 17. února 1872 druhá dcera **Josefa** a dne 17. února 1874 se narodil druhý syn **Bedřich**. Při jeho narození bylo otcí 47 let a matce 33 let.

Rok po narození syna **Antonína**, žádost je datována 29. 6. 1869, žádá **Jan** o přijetí na uprázdněné místo městského účetního. Obecní rada jej zvolila 13 hlasy dne 8. července 1869. Převzetí úřadu bylo provedeno dnem 21. července 1869. Roční služné činilo 350 zl. r. m. Podmínkou přijetí do této funkce bylo složení kauce ve výši ročního platu. V této věci se zachoval protokol z 2. 8. 1869, z kterého vyplývá, že kauci ve státních obligacích ve výši 500 zl. složil za **Jana** jeho bratr **Ludvík**. A v roce 1875 požádal Jan o provedení výměny obligací za vkladní knížku s uloženou sumou 399 zl. 48 kr. Tak se stal mistr truhlářský, ve věku 42 let, účetním města Polná a tuto funkci vykonával až do roku 1903, tedy po dobu 34 let. Obecní zastupitelstvo jej zprostilo funkce 26.9.1903, vzhledem k tomu, že jak se uvádí „úřad městského účetního dále zastávat nemůžete“ a od 1. 10. 1903 mu stanovilo roční penzi ve výši 1 000 korun. Penzi si však **Jan (3)** dlouho neužil, protože za dva měsíce, dne 30. 11. 1903 zemřel a byl pochován do rodinného hrobu na hřbitově u sv. Barbory, kde již byla dříve pochována jeho první žena. **Jan (3)** žil 76 let.

Druhá manželka Jan Klusáčka **Ludmila** se dožila 68 let a zemřela 28. 12. 1909.

prababička Ludmila Klusáčková roz. Köhlerová

pradědeček Jan Klusáček

3. generace **Bohumila (Theophila) Köhlerová**

Bohumila (dle matriky **Bohumila** či latinsky jak je v matrice zapsáno **Theophila**) se narodila 7. června 1847 též v domě č. 82 D a téhož dne byla pokřtěna Josefem Seidlem, kaplanem. I u jejího porodu byla Františka Nebesářová a též kmotři jsou totožní jako u **Lidmily**.

Z polenské matriky narozených se dovídáme, že 6. dubna 1866 jí byl vydán rodný list z důvodu vdávání do Pelhřimova. V pelhřimovské matrice oddaných pak existuje zápis ke dni 12. června 1866 o uzavření sňatku **Bohumily** s **Karlem Lunáčkem**, hospodským z Pelhřimova, synem zemřelého **Františka Lunáčka** z Prahy a jeho manželky **Antonie** rozené **Ehrlich** z Jinonic u Prahy. **Bohumile** bylo 19 let a nebyla zletilá, ženichovi bylo 32 let (narozen 1834). Sloužil v té době patrně u Finanční stráže, která měla v Polné stanici o 6 mužích již od roku 1837 a zde zřejmě potkal **Bohumilu**. Není bez zajímavosti, že i výše uvedený **Jan Klusáček** 3 roky působil jako naddozorce při finanční stráži. Je tedy dost pravděpodobné, že působení obou mužů ve stejné instituci přivedlo oba ve stejném roce ke sňatku se dvěma sestrami Köhlerovými.

Rychlý sňatek měl i svůj důvod. Nevěsta byla těhotná a potomek **Karolina Josefa Lunáčková**¹⁰ se narodila již 11. října 1866. Z rejstříků pelhřimovských matrik vyplývá, že Karolina jako miminko nezemřela a také, že další dítě manželů **Lunáčkových** se v Pelhřimově nenarodilo. Je tedy možné, že se z Pelhřimova odstěhovali.

Polenská matrika dále uvádí, že dne 5. dubna 1882 byl vydán křestní list k c. k. vyšetřujícímu soudu v Táboře (nevíme proč) a 18. ledna 1883 **Bohumile** k žádosti do kurzu pro porodní báby konaného v Praze. **Bohumila** zemřela dne 28. srpna 1914.

Jiří Klusáček

5. července 2011 (4. verze)

Praha – Ruzyně

¹ Polná, matrika narozených inv. č. 6764 z let 1837-1858, str. 362, snímek 363

² Polná, matrika zemřelých inv. č. 6807 z let 1784-1843, str. 481, snímek 241

³ Polná, matrika oddaných inv. č. 6787 z let 1784-1837, folio 183, snímek 158

⁴ Tišnov, matrika narozených inv. č. 1920 z let 1785 – 1814, str. 123

⁵ http://is.muni.cz/th/21983/ff_b/Bakalarska_diplomova_prace.doc.pdf, Rušení klášterů za Josefa II. na příkladu tišnovského a louckého kláštera, Ilona Kolářková, Brno 2007

⁶ http://www.portacoeli.cz/downloads/pameti_predklasteri.pdf, Paměti Předklášteří a tišnovského kláštera „Porta Coeli“, Rudolf Klátil, 1925, str. 64

⁷ <http://www2.zf.jcu.cz/~moudry/databaze/Barviva.htm>

⁸ identifikovat město mi pomohl čirou náhodou Raphael Lambois z Belgie, můj učitel francouzštiny

⁹ <http://www.sukno.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=4426>

¹⁰ Pelhřimov, matrika narozených, str.242, rejstřík snímek 113